

Tarptautinė konferencija „Lietuvos ateities ekosistemos plėtros perspektyva“

2024 m. balandžio 19 d.

Konstitucijos salė, Seimo I rūmai, Gedimino pr. 53, Vilnius

9:30-9:40

ATEITIES KOMITETO VAIDMUO FORMUOJANT LIETUVOS ATEITIES POLITIKĄ

Lietuvos Respublikos Seimo Ateities komiteto pirmininkas Raimundas Lopata

Leiskite šios konferencijos organizatoriaus, Seimo Ateities komiteto vardu padėkoti konferenciją sveikimusiems Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininkei **Viktorijai Čmilytė-Nielsen**, Europos Parlamento pirmininko pavaduotojui **Markui Angel**, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanclerei **Giedrė Balčytytei**, Taivaniečių atstovybės Lietuvoje vadovei **Constance'ai H. Wang**, ES Regionų komiteto pirmininko pavaduotojui, Helsinkio regiono prezidentui **Markkui Markkulai** ir mūsų komiteto vardu taip pat pasveikinti visus susirinkusius.

Kaip šeimininkų atstovui leiskite šiek tiek plačiau paaiškinti šio renginio sumanymą ir jo ryšį su LR Seimo Ateities komitetu.

Kaip daugumai dalyvių iš Lietuvos turbūt žinoma, dar praeitos kadencijos Seimas 2020 m. birželio 25 d. priėmė, o šios kadencijos Seimas 2022 m. birželio 30 d. patikslino Strateginio valdymo įstatymą, kuriuo į Lietuvos strateginio valdymo sistemą įdiegtas **ateities vertinimo principas**, numatantis, kad „*strateginis valdymas turi būti grindžiamas ateities įžvalgomis, tai yra rengiant planavimo dokumentus turi būti sistemiškai ir kompleksiškai nagrinėjamos ir vertinamos įvairios ateities galimybės ir jų įtaka Lietuvai Europos ir pasaulio pokyčių kontekste, o vertinimo rezultatai pateikiami kartu su planavimo dokumentais juos tvirtinantiems strateginio valdymo sistemos dalyviams. Strateginiai tikslai turi būti formuluojami vertinant valstybės pažangos scenarijų įtaką Lietuvai ir atskiroms valstybės veiklos sritims*“ (4 straipsnis).

Kitaip sakant, Seimas įtvirtino Lietuvos valdysenos orientaciją į ilgalaikę perspektyvą, nuolatinę ateities neapibrėžtumų analizę ir nustatė, kad rengiant ir panaudojant ateities vertinimus privalo būti įtraukti visi strateginio valdymo sistemos dalyviai. Įstatymo 3 straipsnyje tie strateginio valdymo sistemos dalyviai yra išvardinti, iš jų pirmas yra LR Seimas. Kad tinkamai įsitrauktų į strateginio valdymo procesus, susijusius su ateities

vertinimu, LR Seimas ir suformavo Ateities komitetą, kuris savo veiklą pradėjo pačioje 2020 m. pabaigoje.

Tiek apie teisės aktus. Dabar grįžkime į realybę ir arčiau prie mūsų renginio.

Kad bet kokios viešosios politikos formavimas ir įgyvendinimas šiandien susiduria su su daug didesniu neapibrėžtumu negu prieš keletą ar keliolika metų ir su greita aplinkybių kaita, yra visiems akivaizdu. Taip pat akivaizdu, kad dėl šios aplinkybės viešajame valdyme reikia skirti daug daugiau dėmesio ateities galimybių ir iššūkių analizei. Mažiau akivaizdu, kad reikia keisti ne tik viešosios politikos fokusuotę, bet ir jos kūrimo bei įgyvendinimo būdą.

Į ateitį orientuotos politikos globalių iššūkių ir išaugusio neapibrėžtumo sąlygomis negalima rengti linijiniu būdu – iš pradžių atliekant situacijos analizę, paskui apsibrėžiant tikslus, suformuluojant uždavinius ir sudėliojant priemonių planą. Toks strateginis valdymas neveiksmingas daugialypių krizių ir nuolat kintančių galimybių aplinkoje. Kintančioje aplinkoje reikalingas lankstus valdymas, pagrįstas autonomiškai veikiančių ir į bendrus siekius orientuotų subjektų bendradarbiavimu. Todėl greta įstatyme apibrėžtos strateginio valdymo **sistemos** mes kalbame apie Lietuvos ateities **ekosistemą**, kuri apima tikslingai sąveikaujančius partnerius iš valdžios įstaigų, patariamųjų institucijų, analitinių padalinių, akademinių centrų, savivaldos, pilietinių organizacijų ir kitų sričių.

Tokiame kontekste kalbame ir apie **ateities politiką** – politinius procesus ir sprendimus, orientuotus į ilgalaikius strateginius pasirinkimus, formuojamus nuolatinio dialogo tarp ateities ekosistemos dalyvių, sistemingo ateities vertinimo ir ateities įžvalgų pagrindu.

Šios konferencijos užmojis ir yra padiskutuoti apie Lietuvos ateities refleksiją platesniame kontekste, pasidalinant tiek viešosios politikos vertinimais, tiek metodologinėmis įžvalgomis, tiek tarptautine patirtimi. Konferencijos tikslas yra ne tik pasidalinti sprendimais ir juos patikrinti, bet ir burti bendraminčius, taip tiesiogiai telkiant ir brandinant Lietuvos ateities ekosistemą.

Daugelis čia pristatomų idėjų yra susiję su Ateities komiteto suburtos darbo grupės, rengiančios **Lietuvos ateities ekosistemos Baltąją knygą**, veikla. Ši Baltoji knyga, kurią tikimės pabaigti artimiausiais mėnesiais, turėtų išryškinti Lietuvos ateities ekosistemos plėtros perspektyvą. Taigi ši konferencija yra tiesioginis indėlis į Baltosios knygos rengimą.

Pereikime prie Seimo Ateities komiteto. Pamėginsiu apibendrinti, koks yra jo dabartinis realus vaidmuo kuriant Lietuvos ateities ekosistemą, susiklostęs per pirmuosius 3,5 veiklos metų, ir išsakyti keletą minčių, kaip šis vaidmuo galėtų būti

tobulinamas ateityje. Tikiuosi reakcijų į šiuos apibendrinimus kituose mūsų renginio pranešimuose ir diskusinėje dalyje.

Dabartinį Ateities komiteto vaidmenį Lietuvos ateities ekosistemoje apibendrinčiau keturiais punktais.

- 1) ATK Seime sukūrė platformą nuolat diskutuoti apie sudėtingus ilgalaikius iššūkius, peržengiančius vienos valstybės veiklos srities ar vieno Seimo tradicinio komiteto atsakomybės ribas. Kaip žinome, Lietuvos Seimas pasižymi labai intensyvia teisėkūrine veikla, tačiau dauguma jo svarstomų teisėkūros projektų yra operatyvinio pobūdžio. Seimui stinga laiko ir nusistovėjusių procedūrų svarstyti strateginius klausimus, kurie neturi iš anksto parengto teisinio sprendimo. Savo posėdžiuose ir forumuose ATK kėlė tokius klausimus, kaip Respublika ir pilietinė visuomenė, ateities demokratija, parlamentarizmo ateitis, talentų politika, kritinės technologijos, ateities pedagogika, kvantinė kompiuterija, ateities verslas, ateities visuomenės socialinis modelis, ateities ekomonika ir viešieji finansai, visuomenę grindžiančios vertybės, teisėkūros infliacija; taip pat nuosekliai domėjosi tokiais daugiašakėmis politikomis, kaip sumani specializacija, ES žaliasis kursas, darnus vystymasis – šioms politikoms dėl jų strateginio pobūdžio ir sudėtingumo niekada nepakanka dėmesio nei atskirų Seimo komitetų posėdžiuose, nei Vyriausybės darbotvarkėje.
- 2) ATK inicijuoja viso Seimo sprendimus ir politikos pokyčius Lietuvos ateičiai kritiškai svarbiose srityse. Tai rezoliucijos dėl demografijos politikos, skaitmeninio suverenumo, nutarimas dėl MTI politikos kryptų, taip pat ir mūsų kuruoti Strateginio valdymo įstatymo pakeitimai, tobulinantys ateities vertinimo dėmenį strateginio valdymo sistemoje. Šiuo metu ATK dirba dirbtinio intelekto srityje, kurioje yra sukūręs darbo grupę.
- 3) ATK koordinuoja Seimo darbą su svarbiausiais Lietuvos strateginiais dokumentais. Per pastaruosius dvejus metus didelė komiteto darbo dalis buvo skirta valstybės pažangos strategijai „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“, kuri buvo patvirtinta 2023 m. gruodžio 23 d. Tęsdamas šį darbą, ATK šiuo metu aktyviai vykdo LT 2050 įgyvendinimo parlamentinę priežiūrą ir nuosekliai perkelia dėmesį į su LT 2050 susijusius strateginius dokumentus – Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano koncepciją ir 2020-2030 m. nacionalinį pažangos planą. Šie dokumentai yra parengti anksčiau negu LT 2050 ir po didžiosios vizijos patvirtinimo turi būti patikslinti.
- 4) ATK vaidina vieną centrinių vaidmenų kuriant Lietuvos ateities ekosistemą visoje valstybėje, ne vien tik įstatymų leidžiamajoje valdžios šakoje. Kartu su Vyriausybės centru – LRV kanceliarija ATK palaiko Valstybės pažangos

tarybos veiklą; rūpinasi, kad būtų suformuoti ateities vertinimui būtini moksliniai ir analitiniai instrumentai (Lietuvos ilgalaikio socialinio tyrimo (LIST) ir longitudinalinio Šeimos ir gimstamumo tyrimo įsteigimas); užsakymais ir neformaliu dėmesiu stiprina ateities įžvalgų centrus LNB ir STRATOJE. Prie šios veiklos srities minėtini ir ATK kartu su LNB rengiami Lietuvos intelektualinio savarankiškumo forumai, atviri visiems piliečiams. Įstatymų leidžiamosios valdžios srityje ATK pasisako už Seimo analitinių pajėgumų stiprinimą, formuoja ateities įžvalgų kompetencijų grupę LRS Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriuje.

Tai 2020-2024 m. kadencijos Seimo Ateities komiteto sėkmės istorijos bruožai. Pasiūlymus dėl ATK vaidmens Lietuvos ateities ekosistemoje tobulinimo būtų galima apibendrinti taip pat keliais punktais. Jie daugiausia yra apie ATK vaidmenį Seime, tačiau tuo pačiu ir apie viso Seimo vaidmenį Lietuvos ateities ekosistemoje.

- 1) Kaip esame suformulavę ATK 2022 m. pranešime Seimui „Ateities valdymas neapibrėžtumo sąlygomis“, dabartinės kadencijos ATK ne iki galo realizuotos Seimo Statute numatytos funkcijos ir įgaliojimai. Pagal Statuto 58¹ straipsnyje apibrėžtą paskirtį ir įgaliojimus, Komiteto veiklos planas galėtų būti formuojamas glaudžiau bendradarbiaujant su kitais Seimo komitetais ir Seimo valdyba. Kiti Komitetai galėtų nuosekliau siūlyti Komitetui strateginius klausimus, atitinkančius aukščiau apibrėžtus strategiškumo kriterijus, ir šiuos klausimus svarstyti kartu su Komitetu arba dėl jų gauti Komiteto nuomonę. Seimo valdyba galėtų padėti apsispręsti dėl Komitetui siūlomų svarstyti klausimų prioritetiškumo.
- 2) Strateginio komiteto vaidmnei ATK atlikti būtų lengviau, jeigu sekančios kadencijos Seime būtų iki galo įgyvendinta Statuto 44² straipsnio nuostata, kad *„Frakcijos, siekdamos užtikrinti kiekvieno komiteto atstovavimą, savo atstovus į Ateities komitetą deleguoja paprastai iš komitetų pirmininkų ar jų pavaduotojų, frakcijų seniūnų ar jų pavaduotojų“*.
- 3) Kad ATK galėtų tinkamai atlikti savo vaidmenį, reikia toliau stiprinti parlamentinius ateities vertinimo pajėgumus. Palaikome nuomonę, kad Seime turėtų būti atkurtas praeitame dešimtmetyje veikęs Tyrimų departamentas, jame įsteigiant Ateities įžvalgų skyrių arba grupę. Keičiantis vadovybei, strateginio prognozavimo pajėgumai turėtų išlikti ir LNB. Tada Lietuvoje iki galo susiformuotų pilnavertis ir nuolatinis dialogas ateities klausimais tarp vykdomosios valdžios – Vyriausybės bei jos prioritetus įgyvendinančios valstybės tarnybos ir tautos atstovavimo mandatą turinčio Seimo. Toks dialogas jau kelis dešimtemčius vaisingai veikia Suomijoje.

- 4) Mūsų įsitikinimu, kartu su visu Seimu ATK turėtų būti aktyvus ne tik Lietuvos, bet ir pasaulio ateities svarstytojas ir mūsų šalies pozicijos globaliuose debatuose formuotojas. Pagal susiklosčiusią praktiką šiuo metu Jungtinėse Tautose valstybėms atstovauja jų vyriausybių vadovai arba prezidentai. Tačiau sprendžiant pasaulio likimą vykdomajai valdžiai reikalingi tautos įgaliojimai, kuriuose turi Seimas. Šioje kadencijoje ATK iš dalies įsitraukė į globalių problemų refleksiją, dalyvaudamas pasirengime Ateities viršūnių susitikimui, kuris įvyks 2024 m. rugsėjo mėn. Niujorke, taip pat prisidėdamas prie diskusijos apie šiame susitikime numatomos priimti Deklaracijos dėl ateities kartų turinio. Tačiau tai nebuvo sisteminė mūsų veiklos dalis. Apie parlamentų indėlį į globalias diskusijas poreikį nuolat užsimenama įvairiuose aukščiausio lygio tarptautiniuose forumuose. Lietuvos Seimas čia galėtų tapti geru pavyzdžiu.
- 5) Pagrindinis ateities ATK veiklos formatas turėtų likti LT 2050 bei kitų aukščiausio lygmens valstybės strategijų įgyvendinimo parlamentinė priežiūra ir refleksija. Prie jų pridėčiau ir europines bei globalias darbotvarkes, tokias kaip Žalioji kursas, Dvigubas perėjimas, Darnaus vystymosi darbotvarkė. Kartu su Valstybės pažangos taryba, LRV kanceliarija ATK turėtų centruoti mūsų valstybėje vykstančią ateities refleksiją ir pasirūpinti, kad jos pagrindu būtų laiku priimti reikalingi parlamentiniai sprendimai.